

NACIONALNO ISTRAŽIVANJE: “CRNOGORSKA LGBTIQ ZAJEDNICA U OČIMA PREDSEDNIČKIH KANDIDATA/KINJA”

ISTRAŽIVAČKI
IZVJEŠTAJ

Podržano od strane:

ILGA
EUROPE

Nacionalno istraživanje „**Crnogorska LGBTIQ zajednica u očima predsjedničkih kandidata/kinja**“ i prateći istraživački Izvještaj su finansijski podržani od strane organizacije **ILGA-Europe**, u sklopu njihovog **Creating Opportunities** programa. Mišljenja, ocjene, zaključci i iznesene preporuke su djelo autora, i ne odražavaju obavezno zvanične stavove donatora.

NACIONALNO ISTRAŽIVANJE: „CRNOGORSKA LGBTIQ ZAJEDNICA U OČIMA PREDSEDNIČKIH
KANDIDATA/KINJA“

ISTRAŽIVAČKI IZVJEŠTAJ

IZDAVAČI

LGBT Forum Progres
LGBTIQ Socijalni Centar

ZA IZDAVAČE

Bojana Jokić

TIM UREDNIKA

John M. Barac | Stevan Miliwojević

LEKTURA I PREVOD

Ida Jahić | Ivona Bušković

TEHNIČKA OBRADA I ŠTAMPA:

IVPE Cetinje

www.lgbtprogres.me

info@lgbtprogres.me

 @LGBTForumProgres

 @lgbtforumprogres

 @LGBTFP

lgbtiqsocialcenter@gmail.com

 @LGBTIQSocialCenterMNE

Mišljenja, ocjene, zaključci i komentari iznijeti u ovom izvještaju ne odražavaju nužno mišljenja Izdavača, već predstavljaju objektivno i analitičko prenošenje činjenica i stavova učesnika/ca u Istraživanju.

Izrazi koji se u ovom izvještaju koriste za fizička lica u muškom rodu podrazumijevaju i izraze u ženskom rodu.

Sva prava zadržana. Reprodukcija materijala iz ove publikacije je dozvoljena samo za informativne, obrazovne, kulturne i druge svrhe nekomercijalnog i neprofitnog karaktera, uz obavezno ispravno navođenje izvora. Zabranjeno je njeno umnožavanje u komercijalne svrhe, u bilo kom obliku, bez prethodne pismene saglasnosti Izdavača.

LGBT FORUM PROGRES | LGBTIQ SOCIJALNI CENTAR

NACIONALNO ISTRAŽIVANJE: „CRNOGORSKA LGBTIQ ZAJEDNICA U OČIMA PREDSEDNIČKIH KANDIDATA/KINJA“

ISTRAŽIVAČKI IZVJEŠTAJ

PODGORICA

APRIL 2018.

Sadržaj

UVOD	7
ISTRAŽIVAČKA METODOLOGIJA.....	9
PREGLED PITANJA ZA PREDSEDNIČKE KANDIDATE/KINJE.....	11
ANALIZA PREDSEDNIČKIH PROGRAMA/KAMPANJA	14
BOJANIĆ MLADEN – „DA, MOŽEMO ZAJEDNO“	15
DEDEIĆ DOBRILO – „SRPSKA KOALICIJA“	17
ĐUKANOVIĆ MILO – „ZA STABILNOST I NAPREDAK CRNE GORE“	19
KALAČ HAZBIJA – „TVOJ JE IZBOR“	21
MILAČIĆ MARKO – „HRABRO! DOSTA ČEKANJA“	23
MILIČKOVIĆ VASILIJE – „NEZAVISNI KANDIDAT“	25
VUKSANOVIĆ DRAGINJA – „PRESDJEDNICA ZA PROMJENE“	26
PREGLED INDIVIDUALNIH ODGOVORA KANDIDATA/KINJA.....	28
BOJANIĆ MLADEN	29
DEDEIĆ DOBRILO	32
ĐUKANOVIĆ MILO	34
VUKSANOVIĆ DRAGINJA	36
STATISTIČKI PREGLED PROGRAMA/KAMPANJA	38
STATISTIČKI PREGLED ODGOVORA	39
ZAKLJUČAK	43
REFERENCE	45

UVOD

Svjesni činjenice da je LGBTIQ zajednica jedna od najviše diskriminiranih i najugroženijih grupacija u Crnoj Gori, nevladine organizacije **LGBT Forum Progres** i **LGBTIQ Socijalni Centar** su, kroz partnerski poduhvat, sprovele istraživanje među kandidatima/kinjama za Predsjednika/cu Crne Gore, te detaljnu analizu njihovih političkih programa/kampanja.

Predsjednički izbori, zakazani za 15. april 2018. godine, okupljaju čak sedam kandidata/kinja, sa različitim platformama i porukama, kako u pogledu političkih i socio-ekonomskih pitanja, tako i u pogledu ljudskih prava manjinskih grupacija, među kojima su i LGBTIQ osobe.

Cilj ovog istraživanja jeste da svim LGBTIQ osobama u Crnoj Gori pruži objektivni, nepristrasan i činjenični pregled stavova i mišljenja predsjedničkih kandidata/kinja, u domenu pitanja od značaja za LGBTIQ osobe u Crnoj Gori. Rezultati ovog istraživanja ni na koji način ne mogu da se tumače kao podrška ili nedostatak podrške za bilo kojeg kandidata/kinju, već isključivo i jedino kao sredstvo informisanja i sagledavanja svih činjenica.

Vođeni činjenicom da je veliki broj LGBTIQ osoba dio biračkog tijela u Crnoj Gori, te da su njihovi glasovi gotovo podjednako raspodijeljeni na sve političke opcije koje postoje; ali i činjenicom da su LGBTIQ osobe zanemarene u pozitivnom diskursu među političkim subjektima, inicirali smo ovaj istraživački projekat.

Naša zamisao jeste da, pored analize predsjedničkih programa/kampanja, zatim prikupljanja informacija o specifičnim stavovima i mišljenja kandidata/kinja, prenesemo i konkretne poruke koje su oni imali za svoje potencijalne LGBTIQ glasače. Ove poruke se nalaze u nastavku Izvještaja, u svom integralnom obliku.

Takođe, značajno je naglasiti da je ovo istraživanje, kao i njegova naredna etapa, odnosno istraživanje stavova političkih subjekata na lokalnim izborima u opštini Podgorica, prvi poduhvat ove vrste i razmjera u Crnoj Gori, kada se tiče sfere ljudskih prava LGBTIQ osoba.

Jedan od primarnih načina da se u Crnoj Gori dođe do jednakosti, poštovanja i prihvatanja LGBTIQ osoba jeste upravo kroz otvoren i uvažavajući politički dijalog. Svi naponi koji se ulažu u proces prihvatanja i zaštite LGBTIQ osoba sami po sebi nisu dovoljni, ukoliko ne postoji politička volja da se ostvare konkretne i vidne promjene u ovoj oblasti.

Uvjereni smo da će budući Predsjednik/ca Crne Gore biti posvećen/a svim građanima i građankama naše zemlje, među kojima je i veliki broj LGBTIQ osoba svih uzrasta i profila, te da će njegovi/njeni naponi rezultirati vidnim pozitivnim promjenama za sve LGBTIQ osobe u Crnoj Gori.

Konačno, posebnu zahvalnost dugujemo svim kandidatima/kinjama koji su uzeli učešće u ovom istraživanju, njihovim izbornim timovima na komunikaciji i koordinaciji svih pojedinosti; kao i organizaciji **ILGA-Europe**, koja je prepoznala značaj ovog projekta i isti finansijski podržala.

Bojana Jokić, **LGBT Forum Progres**

John M. Barac, **LGBTIQ Socijalni Centar**

ISTRAŽIVAČKA METODOLOGIJA

Ovo istraživanje je realizovano kroz dvije etape, koje su pratile jedna drugu, kako bi se LGBTIQ osobama, ali i široj javnosti, mogli prenijeti svi dostupni podaci i ukupna slika stavova predsjedničkih kandidata/kinja o pitanjima od značaja za crnogorsku LGBTIQ zajednicu.

Prva etapa istraživanja podrazumijeva **analizu** programa/kampanja predsjedničkih kandidata, u kontekstu tema relevantnih za LGBTIQ zajednicu, kao što su pravna zaštita, obrazovanje, zakonski statusi istopolnih parova, donošenje novih zakonskih i podzakonskih rješenja, kao i odgovora na prisutnu diskriminaciju i marginalizaciju LGBTIQ zajednice u Crnoj Gori.

Kod predsjedničkih kandidata/kinja koji nisu kreirali specifičan predsjednički program, istraživački tim je primarnu analizu bazirao na programima partija, odnosno političkih grupacija koje predsjednički kandidati predstavljaju. Dodatna komponenta analiza predsjedničkih kampanja uključuje i medijske nastupe, govore na konvencijama i skupovima političke prirode održanih u toku trajanja kampanje, a u kojima su tretirana pitanja od značaja za crnogorsku LGBTIQ zajednicu.

Upitnik, kao istraživačka forma, je upotrijebljen u drugoj etapi kako bi se od kandidata/kinja prikupili odgovori na istraživačka pitanja. Sama pitanja su formulisana tako da nije ostavljen prostor za dvosmislene i nejasne odgovore, kao ni za odgovore koji nisu vezani za sadržinu pitanja. Upitnik sadrži 16 pitanja, od čega je 10 sa mogućnošću višestrukog izbora, 2 su kombinovanog tipa, a u 5 se unosi tekst u predviđena polja.

Takođe, sam upitnik je podijeljen u 3 logičke cjeline, koje prate jedna drugu. U prvoj cjelini su pitanja vezana za samu kandidaturu i osnovne informacije istoj. Druga cjelina sadrži pitanja koja su vezana za sveukupnu podršku pitanjima od značaja za LGBTIQ osobe, dok je u trećoj cjelini fokus stavljen na konkretne probleme sa kojima se suočava LGBTIQ zajednica u Crnoj Gori. Konačno, ostavljen je prostor da se pošalje poruka svim LGBTIQ biračima.

Istraživački upitnik je dostavljen svim predsjedničkim kandidatima/kinjama 28. marta 2018. godine, u elektronskoj formi, sa rokom od sedam dana za dostavljanje odgovora. U tom roku je dvoje kandidata dostavilo svoje odgovore, dok je nakon isteka roka to učinilo još dvoje.

Od ukupno sedam kandidata/kinja kojima je upitnik dostavljen, svoje odgovore su dostavili **Bojanić Mladen, Dedeić Dobrilo, Đukanović Milo i Vuksanović Draginja.**

Svoje odgovore nisu dostavili kandidati **Kalač Hazbija, Milačić Marko i Miličković Vasilije.**

Po dobijanju ispunjenih upitnika, isti su profesionalno obrađeni upotrebom **IBM SPSS Statistics 22** softvera i pretočeni u tekstualne i vizuelne rezultate (tabele i grafikone).

PREGLED PITANJA ZA PREDsjedničke KANDIDATE/KINJE

U **prvoj logičkoj cjelini** upitnika, kandidati/kinje su unosili:

- a) Ime i prezime,
- b) Naziv političkog subjekta koji im je pružio podršku za kandidaturu,
- c) odgovor na pitanje „Da li će se Vaša predstojeća kampanja za predsjedničke izbore na bilo koji način fokusirati na probleme i potrebe LGBTIQ zajednice, kao jedne od najugroženijih i najviše diskriminiranih grupa u Crnoj Gori?“. Ukoliko je odgovor kandidata/kinje na ovo pitanje bio „Hoće“, ostavljen im je prostor da obrazlože na koji način će to da učine.

Konačno, ukoliko sam kandidat/kinja nije lično ispunio/la upitnik, ostavljen je prostor da se navede ime i prezime ovlaštenog lica koje je to uradilo u ime kandidata/kinje.

U **drugoj logičkoj cjelini** upitnika, kandidati/kinje su odgovarali na sledeća pitanja, kroz mogućnosti višestrukog izbora:

- a) Da li trenutno podržavate napore koji se realizuju u pravcu ostvarivanja ljudskih prava, jednakosti i ravnopravnosti LGBTIQ osoba u crnogorskom društvu, a koje sprovedu akteri kao što su organizacije civilnog društva, Zaštitnik ljudskih prava i sloboda Crne Gore, Ministarstvo za ljudska i manjinska prava i drugi?
- b) Da li ste spremni da, kao Predsjednik/ca Crne Gore, javno podržite napore koji se realizuju u pravcu ostvarivanja ljudskih prava, jednakosti i ravnopravnosti LGBTIQ osoba u crnogorskom društvu?
- c) Da li ste spremni da, kao Predsjednik/ca Crne Gore, javno podržite dogadaje, skupove i manifestacije koji su od značaja za proces prihvatanja i poštovanja ljudskih prava LGBTIQ osoba?
- d) Da li ste spremni da, kao Predsjednik/ca Crne Gore, preduzmete konkretne korake u cilju ostvarivanja većeg stepena ravnopravnosti, zaštite i prihvatanja LGBTIQ osoba u Crnoj Gori?

(Kandidatu/kinji koji je na ovo pitanje dao odgovor „Jesam“ je ostavljen prostor da navede koje korake je spreman/na preduzme.)

U **trećoj logičkoj cjelini** upitnika, od kandidata/kinja je traženo da odgovore na sledeća pitanja:

- a) Na skali od 1 do 4, gdje je 1 „Veoma loš“ a 4 „Veoma dobar“, ocjene:
 - trenutni sveukupan položaj LGBTIQ osoba u Crnoj Gori,
 - trenutno stanje ljudskih prava LGBTIQ osoba u Crnoj Gori,
 - trenutni nivo zaštite koji LGBTIQ osobe dobijaju od institucija sistema u Crnoj Gori i
 - trenutni nivo bezbjednosti i sigurnosti LGBTIQ osoba u Crnoj Gori.
- b) Da li smatrate da je diskriminacija izražen problem sa kojim se suočava LGBTIQ zajednica u Crnoj Gori?
- c) Da li smatrate da je nasilje izražen problem sa kojim se suočava LGBTIQ zajednica u Crnoj Gori?
- d) Da li smatrate da je govor mržnje izražen problem sa kojim se suočava LGBTIQ zajednica u Crnoj Gori?
- e) Da li smatrate da je homo/bi/transfobija izražen problem sa kojim se suočava LGBTIQ zajednica u Crnoj Gori?
- f) Da li smatrate da je trenutna obespravljenost izražen problem sa kojim se suočava LGBTIQ zajednica u Crnoj Gori?

U **zaključnom dijelu** upitnika, kandidati/kinje su još upitani sledeće:

- a) S obzirom da su sve LGBTIQ osobe sa pravom glasa u Crnoj Gori Vaši potencijalni glasači, da li imate poruku koju želite da im uputite?

ANALIZA PREDSEDNIČKIH PROGRAMA/KAMPANJA

BOJANIĆ MLADEN – „DA, MOŽEMO ZAJEDNO“

Bojanić Mladen je predstavljen kao predsjednički kandidat većinske parlamentarne opozicije, koja uključuje političke subjekte – Demokratski Front, Građanski pokret URA i Demokratska Crna Gora. Uzimajući u obzir činjenicu da kandidat Bojanić predstavlja 90% opozicionih parlamentarnih poslanika/ca, različitih političkih ideologija i prethodno raznovrsnih medijskih nastupa kada je u pitanju LGBTIQ tematika u Crnoj Gori, postavlja se pitanje da li se iz dosadašnjih medijskih nastupa i utvrđenog političkog programa koji kandidat Bojanić zastupa može nazreti objedinjen i koherentan stav kada su u pitanju ljudska prava LGBTIQ osoba.

Kandidat Bojanić je, vrlo jasno, na samom početku predsjedničke kampanje javnosti stavio do znanja da sam formira stavove koje će predstaviti javnosti i koje će, ukoliko pobjedi na izborima, kao Predsjednik sprovesti u djelo i praksu. Osvrtom na politički program kampanje kandidata Bojanića, iako ne direktno, svakako se mogu uočiti elementi od interesa za LGBTIQ zajednicu u Crnoj Gori. Iako je program kandidata Bojanića sažet i koncizan, mišljenje je istraživačkog tima da najmanje četiri stavke od ukupno deset na direktan način uključuju i pitanja od značaja za LGBTIQ zajednicu.

Već u prvoj stavki svog Programa, kandidat Bojanić navodi:

„1. Zalažem se za suštinsku demokratiju i društvo bez korupcije i nepotizma. U tom cilju boriću se protiv (...) kršenja ljudskih prava i slobode i diskriminacije po bilo kom osnovu.“

Kršenje ljudskih prava i sloboda predstavljaju ključne probleme LGBTIQ zajednice u Crnoj Gori. Pored određenih pomaka, ne može se izvesti zaključak da se društvena situacija u odnosu na ova pitanja značajno promijenila. Iz tih razloga, cijenimo ohrabrujućim da su problemi diskriminacije i kršenja ljudskih prava stavljene na prvo mjesto programa ovog kandidata.

Stavka pet Programa, posvećena je dostupnosti pravdi i navodi:

„5. Moja misija je uspostavljanje vladavine prava, kako bi Crna Gora postala pravna država u kojoj će pravda biti dostupna svima.“

S obzirom da zločini iz mržnje, govor mržnje, porodično nasilja i diskriminacija u raznim oblicima predstavljaju suštinske probleme sa kojima se LGBTIQ osobe svakodnevno susreću, cijenimo da vladavina prava i dostupnost pravde svim građanima Crne Gore značajna su poruka ovog kandidata.

Stavka osam Programa, posvećena je Instituciji Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore:

„8. Predložiću Zaštitnika ljudskih prava i sloboda uvažavajući stavove naučnih i stručnih institucija i nevladinih organizacija. To će biti ličnost koja će posjedovati ličnu i profesionalnu hrabrost da po sopstvenoj inicijativi preduzima konkretne mjere za zaštitu ljudskih prava i sloboda, kao i zaštitu od diskriminacije.“

Proaktivni pristup i veće ingerencije Institucije Zaštitnika svakako da samo mogu pozitivno uticati na poboljšanje kvaliteta života LGBTIQ osoba u Crnoj Gori.

Stavka deset Programa posvećena je referendumskom rješenju pitanja od nacionalnog interesa:

„10. Zbog toga ću u potpunosti koristiti pravo Predsjednika da, u ime građana, od Skupštine zatražim raspisivanje referenduma kada se odlučuje o prodaji državne imovine i drugim pitanjima od nacionalnog interesa.“

Uprkos činjenici da se istraživački tim u principu slaže sa konceptom direktne demokratije kroz raspisivanje referenduma kada se radi pitanjima od nacionalnog interesa, mora se ukazati i na potencijalnu problematiku koji ovakav sistem odlučivanja nosi. Naime, vrlo lako se može doći do situacije u kojoj se, usljed želja većine, referendumski odlučuje o ljudskim pravima pojedinih grupacija – u ovom slučaju LGBTIQ osoba. Podsjetimo, o ljudskim pravima se ne odlučuje – ona se stiču rođenjem. Istraživački tim cijeni da formulacija ove stavke Programa kampanje kandidata Bojanića mora biti preciznija i time zaštititi potencijalne buduće zloupotrebe koje će mogu povesti u pravcu ograničavanja ili oduzimanja ljudskih prava u Crnoj Gori.

Kandidat Bojanić **jeste** uzeo učešće u popunjavanju istraživačkog upitnika.

DEDEIĆ DOBRILLO – „SRPSKA KOALICIJA“

Dedeić Dobrilo je predsjednički kandidat političkog saveza Srpska koalicija. Uzimajući u obzir da ovaj predsjednički kandidat nema specifično kreiran Program namijenjen predsjedničkim izborima, istraživački tim je analizirao javno saopštenje koje je kandidat Dedeić dostavio javnosti, a koje u potpunosti odražava njegove stavove vezane za LGBTIQ populaciju.

„U Crnoj Gori treba donijeti zakon o zabrani homoseksualne propagande, sličan modelu koji se već primjenjuje u Ruskoj federaciji.“

“Ruski model podrazumijeva i zabranu održavanja takozvanih "Parada ponosa" u trajanju od 99 godina, modalitete da se ne ugroze interna individualna prava pripadnika gej populacije, ali i da se spriječi društvena dekadencija i anarhizam”

Kandidat Dedeić takođe navodi da je agresivna LGBT propaganda u Crnoj Gori na korak do donošenja zakona koji će kao pravnu posljedicu proizvesti homoseksualne brakove i usvajanje djece u takvim zajednicama.

“Otvoreno širenje homoseksualizma kroz obrazovni sistem skopčano je sa primjenom navodnih "zapadnih standarda" na koje se vazalni režim Mila Đukanovića poziva u svakoj prilici i selektivno ih primjenjuje u Crnoj Gori. Kad već ne sprovede princip vladavine prava, kada institucije ne funkcionišu, kada je pravda kao društveni princip paralizovana, onda nedemokratski režim poseže za pitanjima preko kojih sklapa "mozaik" navodnih evropskih standard”, ocijenio je Dedeić.

Predsjednički kandidat Dedeić naglašava *"da ćemo samo kroz ruski model sačuvati temelje na kojima je zasnovana Crna Gora Nemanjića, Petrovića i Karađorđevića".*

“Da bi imali buduće generacije čestitih pravoslavnih Srba i hrišćana u Crnoj Gori, da bi poštovali moralne norme koje nisu u suprotnosti ni sa učenjima rimokatolika i Islamske vjerske

zajednice, neophodna je podrška "ruskom modelu" rešenja pitanja moratorijuma na propagandu homoseksualizma", zaključio je Dedeić.

Kandidat Dedeić je na vrlo jasan i precizan način iskazao stavove vezane za LGBTIQ populaciju, koji se oslanjaju na proglašavanje moratorijuma na djelovanje nevladinih organizacija u oblasti poboljšanja kvaliteta života LGBTIQ osoba u Crnoj Gori, zabrana inkluzije LGBTIQ tematike u zvanični obrazovni sistem Crne Gore, zabranu pravnog regulisanja istopolnih zajednica, kao i pitanja usvajanja djece od strane istopolnih parova, te zabranu održavanja javnih događaja LGBTIQ osoba.

Kandidat Dedeić **jeste** uzeo učešće u popunjavanju istraživačkog upitnika.

ĐUKANOVIĆ MILO – „ZA STABILNOST I NAPREDAK CRNE GORE“

Đukanović Milo je predsjednički kandidat Demokratske partije socijalista. Kandidat Đukanović nije kreirao specifičan program za potrebe predsjedničkih izbora u Crnoj Gori, već se njegova kampanja oslanja na usvojeni Program prioriteta Demokratske partije socijalista, odnosno politiku koju on personifikuje. Analiza predsjedničke kampanje u slučaju kandidata Đukanovića odnosi se na Program Demokratske partije socijalista, kao i na medijske nastupe ovog kandidata u toku trajanja predsjedničke kampanje.

Prilikom analize Programa prioriteta Demokratske partije socijalista istraživački tim pronašao je više elemenata koji mogu biti od interesa i značaja za LGBTIQ osobe u Crnoj Gori.

U dijelu Programa pod nazivom „MI HOĆEMO CRNU GORU – DRŽAVU VLADAVINE PRAVA“ navodi se:

“DPS će ostati maksimalno posvećena cilju da u Crnoj Gori svi moraju biti jednaki pred zakonom. Za puno poštovanje ovog načela nije dovoljno samo imati evropske zakone već ih treba neselektivno i bez odlaganja primjenjivati. Crna Gora mora obezbijediti pravnu sigurnost za sve koji žive i stvaraju u njoj

“Nezavisno i odgovorno pravosuđe – cilj je koji želimo ostvariti. Jačanje pravosuđa mora pratiti i jačanje njegove efikasnosti, jer je zakašnjela pravda uskraćena pravda.”

Istraživački tim cijeni izuzetno važnim insistiranje DPS-a na principima sveobuhvatnosti pri primjeni zakona, kao i na insistiranju da Crna Gora mora obezbijediti pravnu sigurnost za sve koji žive i stvaraju u njoj. Svakodnevni život LGBTIQ osoba u Crnoj Gori obiluje nasiljem, kako verbalnim tako i fizičkim, kao i diskriminacijom u većini sfera života i rada. Stoga je pravna sigurnost svakako jedan od prioriteta kada je u pitanju LGBTIQ zajednica. Dodatno, u drugom izdvojenom citatu, obrađena je i problematika dugih pravnih procesa, koji se mogu tumačiti kao uskraćivanje pravde. Ovaj problem takođe je izuzetno izražen kada su u pitanju krivični i prekršajni slučajevi LGBTIQ zajednice, čak i danas, uzimajući u obzir činjenicu da se na rješenje pojedinih slučajeva, ili čak zakazivanje ročišta, čeka po nekoliko mjeseci, a nerijetko i godina.

Treća od stavki koja je relevantna za LGBTIQ populaciju navodi :

“Za demokratska društva nije dovoljno da svi budu jednaki pred državom. Potrebno je da svi budemo s jednakim šansama u društvu. Zato će naša partija doprinositi unapređivanju antidiskriminacione politike, posebno kada je riječ o senzitivnim kategorijama građana: osoba s invaliditetom, žena, Roma, kao i osoba drugačije seksualne orijentacije. To je bilo i ostaje u vrhu naših prioriteta. Da bi se jedna država uspješno integrirala u šire zajednice, njeno društvo mora biti integrirano iznutra.”

Istraživački tim cijeni izuzetno važnom činjenicu da se seksualna orijentacija direktno pominje u Programu prioriteta Demokratske partije socijalista. Osobe „različite seksualne orijentacije“, mada ne i osobe manjiskog rodnog identiteta, direktno su pomenute u kontekstu antidiskriminacione politike, koju Demokratska partija socijalista cijeni važnom. Navodi se da je neophodna unutrašnja integracija društva, kako bi se društvo integriralo u šire zajednice, što autorski tim cijeni dobrom porukom.

Pri razmatranju Programa prioriteta Demokratske partije socijalista, u oblasti obrazovanja, uprkos činjenici da je značajna količina prostora data kako predškolskom, osnovnom, tako i srednjem i visokom obrazovanju, istraživački nije pronašao elemente koji mogu ukazivati na kreiranje novih, kao i izmjene i dopune postojećih obrazovnih sadržaja, kako bi isti postali inkluzivniji i za LGBTIQ osobe. Umjesto toga, predložene izmjene i dopune karakteriše princip ekonomske konkurentnosti.

Kada govorimo o analizi saopštenja dostavljenih javnosti, kao i govora održanih na konvencijama tokom trajanja predsjedničke kampanje, istraživački tim primjećuje standardnu dosljednost Demokratske partije socijalista na osnaživanju ideje evropskih i evroatlanskih integracija, ekonomske politike i upoređivanju politike Demokratske partije socijalista sa protivkandidatima. Kao ni kod drugih obrađenih kandidata/kinja, u javnim obraćanjima, kako putem medijskih saopštenja i objava na društvenim mrežama, tako i putem govora na konvencijama, nije bilo direktnog pominjanja LGBTIQ zajednice.

Kandidat Đukanović **jeste** uzeo učešće u popunjavanju istraživačkog upitnika.

KALAČ HAZBIJA – „TVOJ JE IZBOR“

Kalač Hazbija predstavio je kandidaturu za Predsjednika Crne Gore ispred Stranke pravde i pomirenja. Kandidat Kalač prvi je predsjednički kandidat koji je zvanično predao potpise neophodne za kandidaturu Državnoj izbornoj komisiji. Kandidat Kalač nije kreirao specifičan program za potrebe predsjedničkih izbora u Crnoj Gori, već se njegova kampanja oslanja na program Stranke pravde i pomirenja, odnosno politiku koju ona zastupa. Analiza predsjedničke kampanje u slučaju kandidata Kalača odnosiće se na program Stranke pravde i pomirenja, kao i na medijske nastupe ovog kandidata u toku trajanja predsjedničke kampanje.

Prva stavka od značaja za LGBTIQ populaciju vezana je za posvećenost Stranke pravde i pomirenja, a po ekstenziji i njenog predsjedničkog kandidata Kalača evroatlanskim integracijama. Navod iz programa je prenijet integralno:

„Stranka Pravde i Pomirenja u Crnoj Gori teži evroatlanskim integracijama, što je interes svih naroda na ovom prostoru.“

Istraživački tim smatra važnim posvećenost predsjedničkih kandidata evroatlanskim integracijama, usljed donošenja različitih pozitivnih standarda, kako zakonskih tako i praktičnih, koji se mogu pozitivno reflektovati na zaštitu LGBTIQ osoba od diskriminacije, nasilja i marginalizacije u društvu.

Sledeća stavka iz Programa Stranke pravde i pomirenja, koja se može smatrati relevantnom za LGBTIQ zajednicu, sa aspekta obrazovanja jeste:

„Obrazovanje je temelj slobode, dostojanstva i razvoja, što ga čini nezamjenljivom investicijom za budućnost. Stranka Pravde i Pomirenja u Crnoj Gori se zalaže za višestruko uvećanje budžetskih izdvajanja za sve obrazovne nivoe.

Uvećanje budžetskih sredstava na svim obrazovnim nivoima svakako se može odraziti na veću profesionalnost, bolju naučnu pokrivenost, kreiranje novih sadržaja i udžbenika koji, uz

adekvatno uključenje LGBTIQ zajednice u svoje sadržaje, mogu proaktivno djelovati kako na smanjenje homofobnih, bifobnih i transfobnih stavova, tako i na podizanje svijesti o svakodnevnim problemima i negativnim fenomenima sa kojima se crnogorska LGBTIQ zajednica susreće.

Dodatna stavka sadržana u Programu odnosi se na reformu zvaničnog obrazovnog sistema koja se takođe može tumačiti kao prostor za inkluziju LGBTIQ tematike u udžbenike.

„Neophodna je hitna reforma zvaničnog obrazovnog sistema, uz podizanje etičkih i profesionalnih standarda nastavnog kadra.“

Sledeća stavka sadržana u Programu Stranke pravde i pomirenja, iako ne na direktan način, vrlo jasno stavlja do znanja da je mišljenje kandidata Kalača o vrijeđanju, odnosno iskazivanju negativnih stavova i ugrožavanja sigurnosti i dostojanstva po bilo kojoj osnovi nedopustivo:

„Nedopustivo je vrijeđanje na bilo kojoj osnovi, a posebno nacionalnoj ili vjerskoj.“

Poslednja stavka u programu Stranke pravde i pomirenja, prepoznata od strane istraživačkog tima istraživanja je u oblasti socijalne pravde i zaštite. Stavku u potpunosti prenosimo:

„Socijalna pravda je uvjet blagostanja svakog društva. Stranka Pravde i Pomirenja u Crnoj Gori se zalaže za uvećanje budžetskih izdvajanja za reformu socijalnog sistema.“

Istraživački tim prepoznaje važnost uvećanja budžetskih izdvajanja za oblast socijalnog sistema, uzimajući u obzir činjenicu da nevladine organizacije iz oblasti zastupanja ljudskih prava LGBTIQ osoba, godinama unazad zagovaraju stvaranje održivih rješenja kada su u pitanju socijalni servisi namijenjeni LGBTIQ osobama kao što su LGBTIQ sklonište, LGBTIQ Socijalni Centar, psiho-socijalna i pravna podrška.

Kandidat Kalač **nije** uzeo učešće u popunjavanju istraživačkog upitnika.

MILAČIĆ MARKO – „HRABRO! DOSTA ČEKANJA“

Milačić Marko je kandidat političke partije Prava Crna Gora. Kao sastavni dio kampanje, predstavljen je i detaljni prikaz stavova kandidata Milačića, podijeljen po tematskim oblastima, iz kojih se mogu izvući stavovi koji obuhvataju i LGBTIQ osobe, na direktan i indirektan način.

Stavovi kandidata Milačića podijeljeni su u 19 različitih kategorija, temeljno pokrivajući stavove koje kandidat zagovara. Nakon detaljne analize svih kategorija, istraživački tim pronašao je elemente u 4 kategorije, koji se na direktan ili indirektan način tiču LGBTIQ osoba.

U prva kategoriji, pod nazivom „Državna politika“, uočena je samo jedna stavka koja na indirektan način može uticati na poboljšanje kvaliteta života LGBTIQ osoba u Crnoj Gori.

„Postrožiti kaznenu politiku u oblastima borbe protiv korupcije i organizovanog kriminala, (proizvodnje i prometa droga), rodno zasnovanog nasilja i nasilja u porodici.“

LGBTIQ osobe jedna su od najzastupljenijih kategorija šire populacije koja se na gotovo svim istraživanjima nalazi visoko na ljestvicama grupa kojima je ugrožen fizički integritet i bezbjednost. Autorski tim cijeni pohvalnim inicijativu kandidata Milačića za postroženje kaznene politike, između ostalog, i u oblastima rodno zasnovanog nasilja i nasilja u porodici, koje je okruženje gdje se često primarno nasilje nad LGBTIQ osobama i dešava. Međutim, uzimajući u obzir činjenicu da predsjednički kandidat nigdje u svom programu u pozitivnom svijetlu nije pomenuo LGBTIQ populaciju, niti prepoznao ovu grupaciju kao ugroženu na bilo koji način, nema razloga ni da ova indirektna konstatacija bude shvaćena kao inkluzivna i za LGBTIQ osobe u Crnoj Gori.

Druga stavka koju je istraživački tim cijenio relevantnom kada je u pitanju LGBTIQ populacija nalazi se u kategoriji „Obrazovanje, obuka i zapošljavanje“.

„Kreirati nove naučne i nastavne programe na fakultetima. Naučno nastavni programi na univerzitetu su zastarjeli, i kao takve nemoguće ih je primjeniti u savremenoj praksi te je potrebno

uvođenje novih. Znanje brzo zastarjeva, nova znanja se brzo usvajaju, i potrebno ih je usvojiti i primjeniti.“

Istraživački tim djelimično je saglasan sa činjenicom da je znanje, ne samo na fakultetima, već i na nivou srednjoškolskog, odnosno osnovnog obrazovanja, podložno novim naučno utvrđenim činjenicama, istraživanjima i otkrićima, te je sadržaje neophodno dopunjavati, ali i mijenjati zastarjele i prevaziđene sadržaje, tako da oni uvažavaju i postojanje rodni i seksualnih manjina, te svih drugih manjinskih grupacija. Još jednom, cijenimo da program kandidata Milačića, zbog negativnog posmatranja LGBTIQ zajednice, nije ovu grupaciju imao na umu.

Tematika porodice nas dovodi i do četvrte obrađene kategorije, u sklopu zvaničnih stavova kandidata Milačića. Sledeća kategorija nosi naziv „Porodica“ i ujedno je i jedina kategorija ovog predsjedničkog kandidata koja direktno, iako na negativan način, tretira LGBTIQ populaciju.

„Zabrana usvajanja djece ili hraniteljstva pripadnicima LGBT populacije“

Istraživački tim cijeni indikativnom činjenicu da je jedino pominjanje LGBTIQ tematike na direktan način, u vrlo detaljnom programu kandidata Milačića, iskazano na negativan način, odnosno u formi dodatnog ograničavanja jednakih prava pripadnika/ca LGBTIQ populacije. Pitanje hraniteljstva ili usvajanja djece u crnogorskom LGBTIQ pokretu nije aktuelno. Pominjanje koncepta zabrane usvajanja i hraniteljstva djece od strane pripadnika/ca LGBTIQ populacije u najmanju ruku se može nazvati populističkim pristupom ugađanja širokom spektru homofobnih pripadnika/ca glasačkog tijela. Takođe je indikativno prostorno postavljanje ovog stava odmah nakon stava koji govori o pooštavanju kaznenih mjera za pedofile, što kod prosječnog građanina/ke može dovesti do dodatnih zabluda o miješanju LGBTIQ populacije sa krivično kažnjivom pojavom pedofilije.

Kandidat Milačić **nije** uzeo učešće u popunjavanju istraživačkog upitnika.

MILIČKOVIĆ VASILIJE – „NEZAVISNI KANDIDAT“

Miličković Vasilije, preduzetnik, za predsjedničkog kandidata predložen je od strane Partije penzionera, invalida i restitucije Crne Gore – PIR, Građanske akcije iz Budve, više nevladinih organizacija, intelektualaca, privrednika, nezavisnih odbornika (na čelu sa odbornikom u SO Budva, arhitektom Stevanom Džakovićem), kao i mnogih drugih pojedinaca i simpatizera.

Kandidat Miličković je bazirao predsjedničku kampanju na društvenim mrežama i putem medijskih obraćanja, te nije imao posebno pripremljeni Program za predsjedničke izbore, kao takav.

Istraživački tim analizirao je medijske nastupe, kao i ostale forme javnih obraćanja kandidata Miličkovića, sa ciljem pronalaženja elemenata i stavova koji mogu biti od interesa za LGBTIQ zajednicu. Primjećeno je da se predsjednička kampanja kandidata Miličkovića mahom fokusira na socio-ekonomska pitanja, pitanja korupcije, te povećanja standarda života i socijalnih davanja.

Prilikom analiziranja prisustva kandidata Miličkovića na društvenim mrežama, liše objavljivanja intervjua i izjava koje je davao u različitim medijima, nije se mogao naći koherentno predstavljen program. Dodatna činjenica koja čini ovu analizu kraćom od ostalih leži u tome da istraživački tim nije našao niti jednu referencu, odnosno elemente sadržane u njegovim javnim medijskim obraćanjima, koji i na jedan način tretiraju teme od interesa za LGBTIQ zajednicu.

Kandidat Miličković **nije** uzeo učešće u popunjavanju istraživačkog upitnika.

VUKSANOVIĆ DRAGINJA – „PREDSJEDNICA ZA PROMJENE“

Vuksanović Draginja je predsjednička kandidatkinja Socijaldemokratske partije. Putem detaljno razrađenog programa predstavljenog na sajtu njene kampanje kandidatkinja Vuksanović je predstavila više različitih kategorija, u kojima je istraživački tim, tokom analize njene predsjedničke kampanje pronašao više elemenata koji su od značaja za LGBTIQ osobe.

Prva u nizu obrađenih kategorija jeste „Vanjska politika“. U sklopu ove kategorije, kandidatkinja Vuksanović se obavezuje da će raditi na:

- *„unaprijeđivanju sistema zaštite ljudskih i manjinskih prava i sloboda u skladu sa EU i međunarodnim standardima;“*

Istraživački tim cijeni vrlo jasno obavezivanje kandidatkinje Vuksanović, kao i njenu iskazanu posvećenost unaprijeđivanju sistema zaštite ljudskih i manjinskih prava i sloboda. Nevladine organizacije posvećene unaprijeđenju kvaliteta života LGBTIQ osoba u Crnoj Gori, kao jedan od svojih prioriteta postavile su sprovođenje u djelo donesenih zakonskih rješenja, podzakonskih akata i strategija, kako bi one suštinski mogle uticati na opšti osjećaj sigurnosti i prihvatanje LGBTIQ osoba u crnogorskom društvu.

Druga po redu kategorija predloženog Programa kandidatkinje Vuksanović nosi naziv „Građani se pitaju“. Tekst ove kategorije, za koji istraživački tim cijeni da može imati uticaja na crnogorsku LGBTIQ zajednicu naveden je integralno ispod.

„Zalagaću se za raspisivanje referendumu o pojedinim krupnim pitanjima iz javne sfere djelovanja i na taj način omogućiti da se građani pitaju o temama koje bitno utiču na njihov život“

„Organizovaću redovne konsultacije sa civilnim sektorom i udruženjima građana i otvoriti svoju kancelariju kroz institut “Otvorenih dana” za sve građane koji budu željeli da razgovaraju o problemima sa kojima se susrijeću. Ustanoviću, po uzoru na pojedine stare evropske demokratije, institut javnog pisma, kojim ću ukazati javnosti na pojedina važna društvena pitanja i probleme i zahtijevati od nadležnih institucija njihovo pravovremeno rješavanje i informisanje javnosti.“

Slično ostalim predsjedničkim kandidatima, kandidatkinja Vuksanović zalaže se za raspisivanje referenduma o pojedinim krupnim putanjima, kako bi se omogućilo građanima da budu direktno uključeni u odlučivanje o temama koje utiču na njihov život. Ponovo, istraživački tim ukazuje na neophodnost korišćenja precizne terminologije i pojašnjenja o kojim će konkretno temama i oblastima biti moguće donositi odluke putem referenduma, a koja će pitanja biti zadržana za ovlašćene predstavnike građana u Parlamentu. Ponovićemo, o ljudskim pravima se ne odlučuje – ona se stiču rođenjem. Dodatno, cijenimo pohvalnom inicijativu za uspostavljanje instituta „Otvorenih dana“, kako bi svi građani/ke Crne Gore mogli da ukažu na probleme sa kojima se suočavaju, što uključuje i LGBTIQ osobe.

Sledeća kategorija Programa kandidatkinje Vuksanović nosi naziv „Ustavni patriotizam – put ka građanskom jedinstvu“, u kojoj navodi:

„Razlike su suština demokratije i one su poželjne jer se iz razlika rađaju nove ideje za uređenje društva i države.“

Istraživački tim je saglasan sa konstatacijom da su razlike poželjne i da predstavljaju suštinu demokratije, jer društva nisu homogena cjelina i često se glasovi manjinskih zajednica ne mogu adekvatno čuti, niti se njihove potrebe i problemi kvalitetno riješiti. Istraživački tim cijeni važnim da Program kandidatkinje Vuksanović prepoznaje i zastupa ovaj stav jer isti omogućava djelovanje ka ostvarenju integracije svih manjinskih zajednica u širi kontekst društva i na taj način uticati na smanjenje socijalne distance, homofobije, bifobije i transfobije u Crnoj Gori.

Posljednja od kategorija koje mogu biti od interesa za crnogorsku LGBTIQ zajednicu nosi naziv „Rodna ravnopravnost“. Pored očigledno jasne namjere uspostavljanja istinske rodne ravnopravnosti, kandidatkinja Vuksanović naglašava i *prilagođavanje mehanizama zaštite normama iz obavezujuće Istanbulske konvencije* što takođe na direktan način može uticati na realizaciju prava transrodne i rodno varijantne zajednice. Istanbulska konvencija u svom odjeljku definicija, rod tretira kao društveni konstrukt, a ne kao biološku odrednicu.

Kandidatkinja Vuksanović **jeste** uzela učešće u popunjavanju istraživačkog upitnika.

PREGLED INDIVIDUALNIH ODGOVORA KANDIDATA/KINJA

BOJANIĆ MLADEN

- Lično ispunio istraživački upitnik.
- Naveo da je „nestranački kandidat kojeg je podržalo 90% opozicionih poslanika“.

Kandidat **Bojanić Mladen** je, prilikom ispunjavanja istraživačkog upitnika, dao sledeće odgovore:

1. Na pitanje da li će se njegova predstojeća kampanja za predsjedničke izbore na bilo koji način fokusirati na LGBTIQ zajednicu, kandidat Bojanić je naveo da **hoće**, uz sledeće obrazloženje:¹

„Naravno, moja politika je jasna – svi građani Crne Gore moraju imati jednaka prava. U današnjoj Crnoj Gori, ogromna većina građana diskriminisana je po jednom jedinom osnovu - partijskom. Nama je, danas, članska karta DPS-a ujedno i studentski indeks, i osiguranje od otkaza na državnom poslu, i osnov za jednokratnu socijalnu pomoć. Međutim, ta vrsta diskriminacije, čije smo žrtve svi mi bez te partijske knjižice, nipošto ne isključuje druge vrste nepravdi, šikanerija, tlačenja i diskriminacija sa kojima se svakodnevno suočavaju pojedine grupe naših sugrađana i sugrađanki - govorim, prije svega, o šovinizmu čije su žrtve nacionalne i etničke manjine, o seksizmu koji trpe naše sugrađanke, i, svakako, o homofobiji koja ugrožava ustavna prava članova i članica LGBT zajednice. Imajući sve navedeno u vidu, moja kampanja se fokusira na probleme svih građana, samim tim i na probleme LGBT zajednice.“

2. Kandidat Bojanić je naveo da **trenutno podržava** napore koji se realizuju u pravcu ostvarivanja ljudskih prava, jednakosti i ravnopravnosti LGBTIQ osoba u crnogorskom društvu; kao i da **jeste spreman** da, kao budući Predsjednik Crne Gore, javno podrži ove napore.

¹ Sve poruke predsjedničkih kandidata/kinja prenosimo integralno, bez predrasuda i uz puno uvažavanje svih političkih stavova.

3. Kandidat Bojanić je naveo da je **uglavnom spreman** da javno podrži dogadaje, manifestacije i skupove koji su od značaja za proces prihvatanja i poštovanja ljudskih prava LGBTIQ osoba.

4. Kandidat Bojanić je takođe naveo da **jeste spreman** da preduzme konkretne korake u cilju ostvarivanja većeg stepena ravnopravnosti, zaštite i prihvatanja LGBTIQ osoba, te je naveo sledeće:

„Kada sam se složio sa Đukanovićevom tvrdnjom da će pobijediti evropska politika, nisam bio ni malo ironičan - evropska politika će pobijediti, a evropska politika za koju se ja zalažem je politika безусловne odbrane osnovnih ustavnih prava svakog građanina. Čvrsto vjerujem da se osnovni problemi LGBT zajednice danas ne tiču nikakvih "posebnih" prava - pravo da bez bojazni prošetate ulicom, da Vas ne otpuštaju sa posla zbog Vaše seksualne orijentacije, pravo na slobodno okupljanje i, uopšte, pravo na zaštitu od diskriminacije po osnovu seksualne orijentacije prava su koja smatram osnovnim, i koje, kao što je prije rečeno, naš Ustav jemči svima. Kada budem izabran za predsjednika Crne Gore, LGBT zajednica će u meni imati iskrenog saveznika u ostvarenju i zaštiti prava koje naš Ustav jemči svim građanima. Podržavam sve aktivnosti koje za cilj imaju suzbijanje diskriminacije prema svim ugroženim grupama i pojedincima. Međutim, način na koji tu borbu (ne) sprovode određene institucije jeste pitanje kojim ću se posebno baviti kada postanem predsjednik Crne Gore. Na primjer, smatram da je institucija Zaštitnika ljudskih prava i sloboda od izuzetne važnosti za zaštitu od diskriminacije. Kao predsjednik, iskoristiću svoje pravo da za tu funkciju predložim osobu koja će posjedovati ličnu i profesionalnu hrabrost i inicijativu da preduzima konkretne mjere, a sve to uvažavajući stavove naučnih i stručnih institucija i nevladinog sektora.“

5. Kandidat Bojanić je kao **loš** ocijenio trenutni sveukupan položaj LGBTIQ osoba u Crnoj Gori, zatim trenutno stanje ljudskih prava LGBTIQ osoba, nivo zaštite LGBTIQ osoba od strane institucija sistema, kao i trenutni nivo bezbjednosti i sigurnosti.

6. Kandidat Bojanić je naveo da **smatra** da su diskriminacija, nasilje, govor mržnje, homo/bi/transfobija i trenutna obespravljenost izraženi problemi sa kojima se suočava LGBTIQ zajednica.

7. Konačno, kandidat Bojanić je svojim potencijalnim LGBTIQ glasačima uputio sledeću poruku:

„Crna Gora mora odabrati put međusobne tolerancije i solidarnosti. Kao predsjednik, boriću se protiv kršenja ljudskih prava i sloboda i protiv diskriminacije po bilo kom osnovu. Biću spreman da saslušam i stanem u zaštitu svima kojima je ovaj sistem učinio nepravdu. Boriću se za sva prava građana, lično i kroz sve institucije sistema. Ovi izbori su prilika da Crnu Goru napravimo modernom državom u kojoj će se poštovati sva ljudska prava.“

DEDEIĆ DOBRILLO

- Lično ispunio istraživački upitnik.
- Naveo da je kandidat Srpske koalicije.

Kandidat **Dedeić Dobrilo** je, prilikom ispunjavanja istraživačkog upitnika, dao sledeće odgovore:

1. Na pitanje da li će se njegova predstojeća kampanja za predsedničke izbore na bilo koji način fokusirati na LGBTIQ zajednicu, kandidat Dedeić je naveo da **neće**.
2. Kandidat Dedeić je naveo da **trenutno ne podržava** napore koji se realizuju u pravcu ostvarivanja ljudskih prava, jednakosti i ravnopravnosti LGBTIQ osoba u crnogorskom društvu; kao i da **nije spreman** da, kao budući Predsjednik Crne Gore, javno podrži ove napore.
3. Kandidat Dedeić je naveo da **nije spreman** da javno podrži dogadaje, manifestacije i skupove koji su od značaja za proces prihvatanja i poštovanja ljudskih prava LGBTIQ osoba, te da kao budući Predsjednik Crne Gore **nije spreman** da preduzme konkretne korake u cilju ostvarivanja većeg stepena ravnopravnosti, zaštite i prihvatanja LGBTIQ osoba u Crnoj Gori.
4. Kandidat Dedeić je kao **veoma dobar** ocijenio trenutni sveukupan položaj LGBTIQ osoba u Crnoj Gori, zatim trenutno stanje ljudskih prava LGBTIQ osoba, nivo zaštite LGBTIQ osoba od strane institucija sistema, kao i trenutni nivo bezbjednosti i sigurnosti.
5. Kandidat Dedeić je naveo da **ne smatra** da su diskriminacija, nasilje, govor mržnje, homo/bi/transfobija i trenutna obespravljenost izraženi problemi sa kojima se suočava LGBTIQ zajednica.

6. Konačno, kandidat Dedeić je svojim potencijalnim LGBTIQ glasačima uputio sledeću poruku:

„Ваша сексуална оријентација је Ваша приватна ствар, а спаваће собе простор за реализацију идеја. Пропаганда коју вршите представља злоупотребу индивидуалних људских права и медијски терор над већином грађана Црне Горе.“

ĐUKANOVIĆ MILO

- Istraživački upitnik ispunilo ovlašteno lice.
- Naveo da je kandidat Demokratske partije socijalista.

Kandidat **Đukanović Milo** je, prilikom ispunjavanja istraživačkog upitnika, dao sledeće odgovore:

1. Na pitanje da li će se njegova predstojeća kampanja za predsjedničke izbore na bilo koji način fokusirati na LGBTIQ zajednicu, kandidat Đukanović je naveo da **hoće**, uz sledeće obrazloženje:

„Da, u okviru korpusa ljudskih prava.“

2. Kandidat Đukanović je naveo da **trenutno podržava** napore koji se realizuju u pravcu ostvarivanja ljudskih prava, jednakosti i ravnopravnosti LGBTIQ osoba u crnogorskom društvu; kao i da **jeste spreman** da, kao budući Predsjednik Crne Gore, javno podrži ove napore.

3. Kandidat Đukanović je naveo da **jeste spreman** da javno podrži dogadaje, manifestacije i skupove koji su od značaja za proces prihvatanja i poštovanja ljudskih prava LGBTIQ osoba, te da kao budući Predsjednik Crne Gore **jeste spreman** da preduzme konkretne korake u cilju ostvarivanja većeg stepena ravnopravnosti, zaštite i prihvatanja LGBTIQ osoba u Crnoj Gori.

4. Kandidat Đukanović je kao **djelimično dobar**² ocijenio trenutni sveukupan položaj LGBTIQ osoba u Crnoj Gori, zatim trenutno stanje ljudskih prava LGBTIQ osoba, nivo zaštite LGBTIQ osoba od strane institucija sistema, kao i trenutni nivo bezbjednosti i sigurnosti.

² Kandidat Đukanović je naveo „djelimično dobar“ kao odgovore na data pitanja, a za potrebe statističke analize i prateći formu upitnika, ovi odgovori su tretirani kao “dobar“ u analitičkom softveru.

5. Kandidat Đukanović je naveo da **smatra** da su diskriminacija, nasilje, govor mržnje i homo/bi/transfobija izraženi problemi sa kojima se suočava LGBTIQ zajednica, ali da **ne smatra** da je trenutna obespravljenost izražen problem sa kojim se suočavaju LGBTIQ osobe u Crnoj Gori.

6. Konačno, kandidat Đukanović je svojim potencijalnim LGBTIQ glasačima uputio sledeću poruku:

„Poštovanje razlika i tolerancija prema uvjerenjima svih socijalnih grupa, osnovni su postulati na kojima počiva politika poštovanja ljudskih prava u Demokratskoj partiji socijalista. Pri tome, multietnički i multikulturalni sklad postali su vodeće vrijednosti crnogorskog društva, upravo zahvaljujući dominantnim zalaganjima i politici DPS-a na političkoj sceni Crne Gore. Jednakost svih građana pred zakonom garancije su koje pruža Ustav države Crne Gore, jednako prema svim građanima, pa samim tim i prema ranjivim grupama. Kao Predsjednik države odlučno ću se boriti protiv svih oblika diskriminacije prema bilo kom građaninu/ki Crne Gore, što je i obaveza svih, kako su to relevantni crnogorski zakoni nedvosmisleno postavili kao rješenje.“

VUKSANOVIĆ DRAGINJA

- Istraživački upitnik ispunilo ovlašteno lice.
- Navela da je kandidatkinja Socijaldemokratske partije.

Kandidatkinja **Vuksanović Draginja** je, prilikom ispunjavanja istraživačkog upitnika, dala sledeće odgovore:

1. Na pitanje da li će se njena predstojeća kampanja za predsedničke izbore na bilo koji način fokusirati na LGBTIQ zajednicu, kandidatkinja Vuksanović je navela da **neće**, uz sledeće obrazloženje:

„Program kandidatkinje Vuksanović je fokusiran na probleme sa kojima se građani susrijeću u svakodnevnom životu. Njen dosadašnji angažman u politici i kao poslanice i sada kao kandidatkinje za predsednicu je obilježilo zalaganje za ravnopravnost i slobodu svih građana Crne Gore.“

2. Kandidatkinja Vuksanović je navela da **trenutno podržava** napore koji se realizuju u pravcu ostvarivanja ljudskih prava, jednakosti i ravnopravnosti LGBTIQ osoba u crnogorskom društvu; kao i da **jeste spremna** da, kao buduća Predsjednica Crne Gore, javno podrži ove napore.

3. Kandidatkinja Vuksanović je navela da je **uglavnom spremna** da javno podrži dogođaje, manifestacije i skupove koji su od značaja za proces prihvatanja i poštovanja ljudskih prava LGBTIQ osoba.

4. Kandidatkinja Vuksanović je takođe navela da **jeste spremna** da preduzme konkretne korake u cilju ostvarivanja većeg stepena ravnopravnosti, zaštite i prihvatanja LGBTIQ osoba, te je navela sledeće:

„Ljudska prava i pravo na slobodu izražavanja, okupljanja i djelovanja su prava koja su zagarantovana Ustavom Crne Gore i kao takva moramo ih poštovati i promovisati. Niko ne smije biti diskriminisan zbog bilo koje svoje osobenosti.“

5. Kandidatkinja Vuksanović je kao **loš** ocijenila trenutni sveukupan položaj LGBTIQ osoba u Crnoj Gori i zatim trenutno stanje ljudskih prava LGBTIQ osoba. Kao **dobar** je ocijenila trenutni nivo zaštite LGBTIQ osoba od strane institucija sistema, dok je kao **veoma loš** ocijenila trenutni nivo bezbjednosti i sigurnosti.

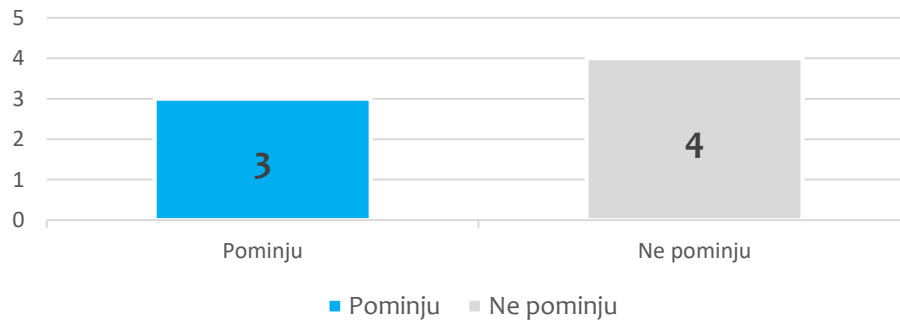
6. Kandidatkinja Vuksanović je navela da **smatra** da su diskriminacija, nasilje, govor mržnje, homo/bi/transfobija i trenutna obespravljenost izraženi problemi sa kojima se suočava LGBTIQ zajednica.

7. Konačno, kandidatkinja Vuksanović je svojim potencijalnim LGBTIQ glasačima uputila sledeću poruku:

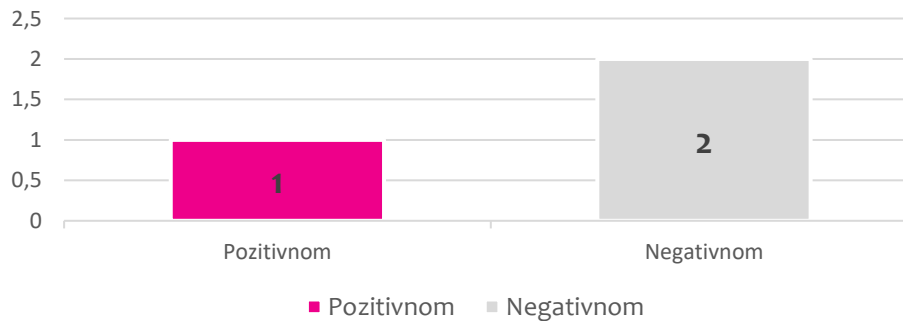
„Zalažem se za slobodu izražavanja svih građana Crne Gore i sva prava koja im po Ustavu Crne Gore pripadaju.“

STATISTIČKI PREGLED PROGRAMA/KAMPANJA

Da li programi/kampanje kanidata na bilo koji način direktno pominju LGBTIQ zajednicu, seksualnu orijentaciju i/ili rodni identitet?

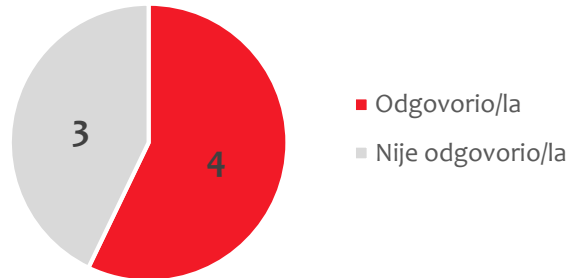

U odnosu na programe/kampanje koji pominju LGBTIQ zajednicu, seksualnu orijentaciju i/ili rodni identitet, u kom kontekstu se pominjanje vrši?

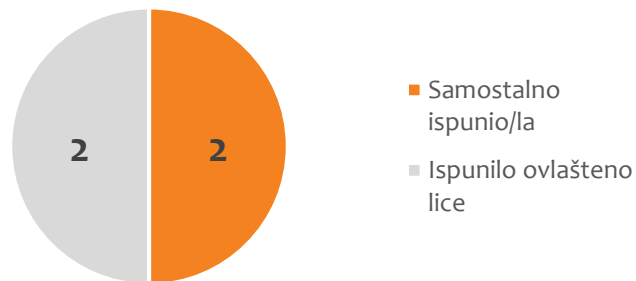

STATISTIČKI PREGLED ODGOVORA

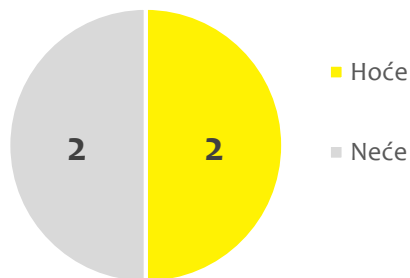
Kandidati/kinje u odnosu na dostavljene odgovore:

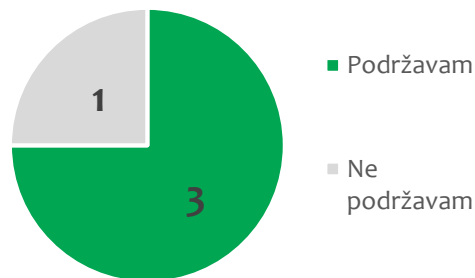
Kandidati/kinje u odnosu na ispunjavanje upitnika:

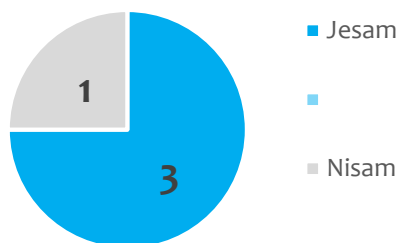
Da li će se Vaša predstojeća kampanja za predsjedničke izbore u Crnoj Gori na bilo koji način fokusirati na probleme i potrebe LGBTIQ zajednice?

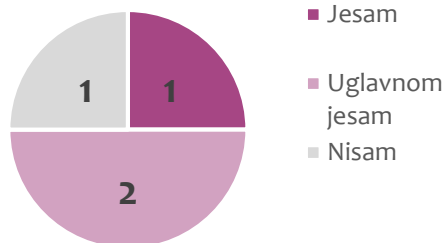
Da li trenutno podržavate napore koji se realizuju u pravcu ostvarivanja ljudskih prava, jednakosti i ravnopravnosti LGBTIQ osoba u crnogorskom društvu?

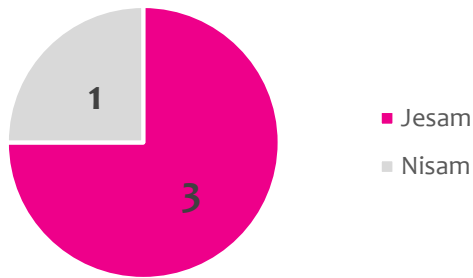
Da li ste spremni da, kao Predsjednik/ca Crne Gore, javno podržite napore koji se realizuju u pravcu ostvarivanja ljudskih prava LGBTIQ osoba u crnogorskom društvu?

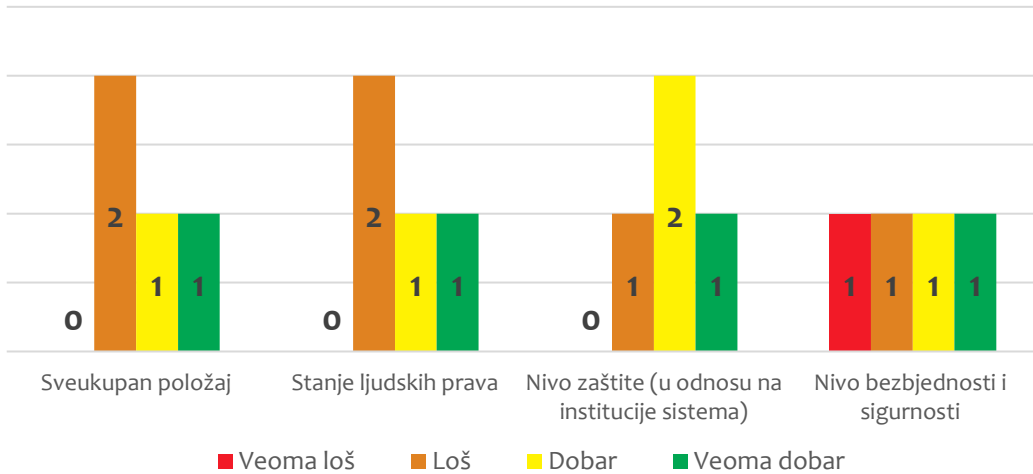
Da li ste spremni da, kao Predsjednik/ca Crne Gore, javno podržite događaje, skupove i manifestacije koje su od značaja za proces prihvatanja i poštovanja ljudskih prava LGBTIQ osoba?

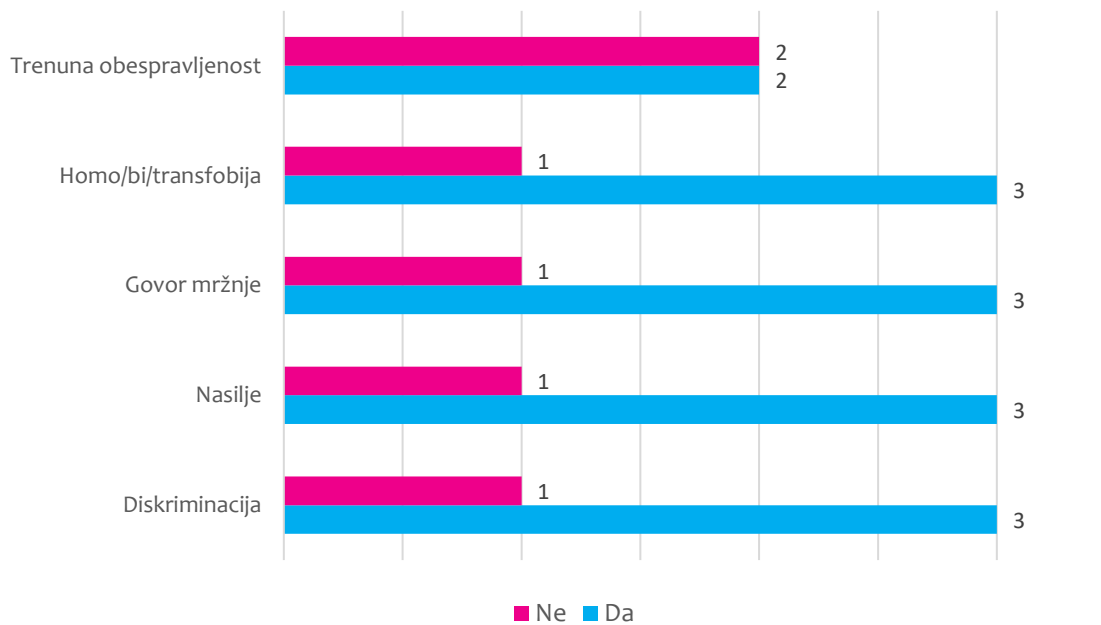
Da li ste spremni da, kao Predsjednik/ca Crne Gore, preduzmete konkretne korake u cilju ostvarivanja većeg stepena ravnopravnosti, zaštite i prihvatanja LGBTIQ osoba u Crnoj Gori?

Kako ocjenjujete navedene oblasti od značaja za život LGBTIQ osoba u Crnoj Gori?

Da li smatrate da su navedeni pojmovi izražen problem sa kojim se suočava LGBTIQ zajednica u Crnoj Gori?

ZAKLJUČAK

Na osnovu sprovedene analize predsjedničkih kampanja, kao i programa političkih partija i struktura koje predsjednički kandidati predstavljaju, istraživački tim je došao do više konkretnih zaključaka.

Uprkos činjenici da se LGBTIQ vezana tematika može pronaći u programskim dokumentima partija, odnosno programima predsjedničkih kandidata/kinja, kako u pozitivnom tako i u negativnom smislu, primjećeno je da su se svi predsjednički kandidati, u svojim javnim obraćanjima, na konvencijama, prilikom davanja izjava različitim medijima, u političkim debatama i drugim formama komunikacije sa javnošću uzdržali od direktnog pominjanja LGBTIQ osoba ili tematike.

Određeni kandidati/kinje su tokom svojih javnih obraćanja pozivali su na poštovanje ljudskih prava, obuhvatajući i pobrojavajući većinu manjinskih i ugroženih grupa, pritom u potpunosti ignorišući LGBTIQ populaciju.

Ovo uzdržavanje jasna je indikacija da se LGBTIQ osobe od strane predsjedničkih kandidata, ne samo ne prepoznaju kao potencijalno glasačko tijelo, već se, naprotiv, prepoznaju kao potencijalna prepreka i da mogu proizvesti gubitke određenih slojeva glasačkog tijela. Ovakav strah predsjedničkih kandidata/kinja dovodi do političkih kalkulacija, koje dovode do kretanja linijom manjeg otpora, odnosno isključivanja LGBTIQ osoba iz javnog diskursa.

Dodatna komponenta koja je prepoznata u samoj analizi predsjedničkih kampanja jeste otvorenost pojedinih kandidata/kinja u zastupanju ideja ograničavanja prava LGBTIQ zajednice na slobodno okupljanje, organizovano djelovanje, pravo na regulisanje istopolnih zajednica, kao i određenih pitanja koja još uvijek nisu otvorena među crnogorskim LGBTIQ pokretom, kao što su pitanja usvajanja djece ili hraniteljstva.

Prilikom razmatranja sadržaja programa predsjedničkih kandidata/kinja, primjećeno je da nijedan predsjednički kandidat/kinja nije uvidio važnost obrazovanja kao proaktivnog načina djelovanja na smanjenje društvene marginalizacije manjinskih grupa, uključujući i LGBTIQ zajednicu. Dodatno primjetno je da nijedan predsjednički kandidat/kinja u sklopu svog programa, odnosno javnih izlaganja, nije tretirao tematiku vršnjačkog nasilja, kojem su mladi pripadnici LGBTIQ zajednice posebno podložni.

Istraživački tim je prilikom analize kampanja uočio da nije bilo otvorenih i javno autovanih LGBTIQ osoba u samim kampanjama, bilo direktno, bilo kroz promotivne spotove, ili u bilo kojoj drugoj formi angažovanja u kampanjama. Ovim se takođe uviđa i dalje prisutan, već pomenuti otklon političkih partija, struktura i asocijacija da omoguće direktnu participaciju LGBTIQ osoba u politici. Sama činjenica da tri od ukupno sedam kandidata uopšte nisu dostavili svoje odgovore ukazuje na nesprijetnost političkih lidera za uključenje LGBTIQ osoba, kako u politički diskurs, tako i u javni život u Crnoj Gori.

Od svih analiziranih programa, LGBTIQ osobe se direktno pominju samo u jednom slučaju u pozitivnom smislu, dok se u programu jednog političkog kandidata LGBTIQ vezana tematika pominje u negativnom kontekstu, odnosno u kontekstu zabrane ili ograničavanja prava LGBTIQ zajednice. U dodatnom medijskom obraćanju jednog predsjedničkog kandidata pominje LGBTIQ vezana tematika i osobe se takođe pominju u negativnom kontekstu. U sklopu analize ostalih kandidata nema pominjanja LGBTIQ osoba u direktnom kontekstu.

Svjesni činjenice da je prvi korak u rješavanju problema upravo njegovo prepoznavanje, nadamo se da će ovo istraživanje i sveukupan izvještaj biti ne samo korisna alatka svim LGBTIQ osobama u Crnoj Gori prilikom njihovog odabira kandidata/kinje na izborima, već i podsjetnik da se inkluzivno društvo ne može graditi bez punopravnog učešća svih građana/ki.

REFERENCE

<https://predsjednica.me/wp-content/uploads/2018/04/Izborni-program.pdf>

<http://markomilacic.me/stavovi>

<http://spp.org.me/dokumenti/statut/>

<http://mladenbojanic.me/program/>

<https://s3.eu-central-1.amazonaws.com/dps.website/media/files/1519391010-program-cg.pdf>

<http://portalanalitika.me/clanak/298223/dedeic-donijeti-zakon-o-zabrani-homoseksualne-propagande>

<https://www.facebook.com/milickoviczapredsjednika/>

PREDSJEDNIČKI
IZBORI
2018